

УДК 37.018.1

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/94-1-61>**Людмила НЕСТЕРЕНКО,***orcid.org/0000-0003-2131-1329*

кандидат наук з державного управління, доцент,
доцент кафедри англійської мови факультету гуманітарних наук
Національного університету «Києво-Могилянська академія»
(Київ, Україна) *l.nesterenko@ukma.edu.ua*

Ірина УШАКОВА,*orcid.org/0000-0001-6816-8625*

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської мови факультету гуманітарних наук
Національного університету «Києво-Могилянська академія»
(Київ, Україна) *i.ushakova@ukma.edu.ua*

Альона КОВАЛЕНКО,*orcid.org/0000-0002-1896-4153*

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської мови факультету гуманітарних наук
Національного університету «Києво-Могилянська академія»
(Київ, Україна) *al.kovalenko@ukma.edu.ua*

ІНТЕГРАЦІЯ ОКРЕМИХ ЕЛЕМЕНТІВ ПСИХОЛОГІЧНИХ ТРЕНІНГІВ ДО ПРОЦЕСУ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «АНГЛІЙСЬКА МОВА ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ» В НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ «КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ»: ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРЕВАГИ

Статтю присвячено дослідженню впровадження психологічних тренінгів у курс викладання англійської мови за професійним спрямуванням в НаУКМА. В статті визначені основні методичні принципи застосування психологічного інструментарію у процесі викладання іноземної мови за професійним спрямуванням, а саме: принцип особистісного спілкування (в його основі лежить положення про злиття процесів спілкування і навчання, нерозривність навчально-пізнавальної діяльності учнів та діяльності спілкування) та принцип колективної взаємодії (такий спосіб організації навчального процесу, де учні активно й інтенсивно спілкуються один з одним, обмінюючись навчальною інформацією, що сприяє розширенню знань, вдосконаленню навичок та вмінь кожного учня; між учасниками спілкування створюються оптимальні взаємодії і формуються характерні для колективу взаємовідносини, а умовою успіху кожного є успіх інших членів колективу). В статті доведено, що головною установкою використання окремих елементів психологічних тренінгів (самопрезентація, рольові ігри, групові дискусії, активне слухання, емпатія) в процесі викладання англійської мови за професійним спрямуванням має бути готовність орієнтуватися на іншу людину, визнавати цінність особистості, брати до уваги інтереси партнера (гуманістичні цінності). В статті доведено, що впровадження та використання психологічних тренінгів у процесі викладання іноземної мови за професійним спрямуванням забезпечить студентів не лише певним набором лексичних одиниць та граматичних конструкцій з певної теми, але й психологічними знаннями з основ комунікації, сформує практичні навички та вміння в сфері спілкування, скорегує наявні недоліки та сформує й розвине навички, необхідні для успішної комунікації, розвине здібності адекватного й повного пізнання себе та інших людей. У висновках до статті визначено, що для максимально ефективного використання елементів психологічних тренінгів на заняттях з англійської мови за професійним спрямуванням, в НаУКМА традиційно використовуємо групові дискусії, рольові ігри, зміст яких має відповідати змісту майбутньої професійної діяльності студентів.

Ключові слова: викладання англійської мови за професійним спрямуванням, психологічні тренінги, активне слухання, лексичні одиниці, гуманістичні цінності.

Lyudmila NESTERENKO,

orcid.org/0000-0003-2131-1329

*Candidate of Sciences in Public Administration, Associate Professor;
Associate Professor at the English Language Department at the Humanities Department
National University of Kyiv-Mohyla Academy
(Kyiv, Ukraine) l.nesterenko@ukma.edu.ua*

Iryna USHAKOVA,

orcid.org/0000-0001-6816-8625

*PhD in Pedagogy, Associate Professor;
Associate Professor at the English Language Department at the Humanities Department
National University of "Kyiv-Mohyla Academy"
(Kyiv, Ukraine) i.ushakova@ukma.edu.ua*

Alona KOVALENKO,

orcid.org/0000-0002-1896-4153

*PhD in Pedagogy, Associate Professor;
Associate Professor at the English Language Department at the Humanities Department
National University of "Kyiv-Mohyla Academy"
(Kyiv, Ukraine) al.kovalenko@ukma.edu.ua*

PSYCHOLOGICAL TRAINING SESSION ELEMENTS IMPLEMENTATION IN THE ESP INSTRUCTION AT THE NATIONAL UNIVERSITY OF “KYIV-MOHYLA ACADEMY”

The article is devoted to the investigation of the psychological training session integration into the ESP course at the National University of Kyiv-Mohyla Academy. The study identifies the key methodological principles that emphasize the key psychological tools that could be used while teaching ESP. These include: the principle of personal communication – premised on the inseparability of the learning and communication processes. And the second important principle highlighted in the article is the principle of the collective interaction – the one that is understood as a mode of the learning process organization in which students actively and intensely interact with each other, exchanging instructional information that enhances the knowledge as well as the individual skills and competences. In the process of such interaction the most appropriate (optimal) relations are established among the students that then becomes the key character trait of the group where the success of each member is conditioned (defined) by the success of others. It is scientifically proved in the article that the main prerequisite for the implementation of the psychological tools into the ESP classroom is the teacher's readiness to focus on the learner as an individual, to acknowledge the intrinsic value of the person and to consider the student's interests. It is shown in the article that the principles rooted in the humanistic values are the most important ones. It is also substantiated in the article that the implementation of the psychological training elements into the context of the ESP classroom equips students not only with a set of lexical units or grammar structures but also creates a fundamental psychological background for the communication which results in the development of the practical communication skills, corrected communicative deficiencies as well as cultivates future communicative competences essential for the successful professional interaction, while enhancing the capacity for the accurate and comprehensive understanding and perception of themselves and others. Finally it is emphasized in the article that for the most effective use of the psychological training tools in the ESP classroom, group discussions and role-plays are traditionally used in the ESP classrooms at National University of Kyiv-Mohyla Academy where the main emphasis is given to the professional context that should be relevant to the students' future professional interests.

Key words: *ESP teaching, psychological training sessions, active listening, lexical units, humanistic values.*

Постановка проблеми. Зміна підходів до викладання іноземної мови в системі вищої освіти України у відповідності до вимог щодо поглиблення уваги до професійно-орієнтованого викладання, роблять пошук нових практичних шляхів вдосконалення викладання іноземних мов у вищих навчальних закладах надзвичайно важливим процесом, оскільки характер змін, які відбуваються в суспільстві, потребують не просто оновлення традиційних схем викладання інозем-

ної мови, а наповнення, передовсім, новим змістом професійної діяльності викладачів іноземної (зокрема, англійської) мови. Відтак, трансформації, що відбуваються нині в сфері методики викладання іноземної мови за професійним спрямуванням, стосуються не лише теоретико-методологічних аспектів викладання. Ці зміни передовсім стосуються зміни щодо конкретних підходів щодо викладання іноземних мов в вищих закладах освіти.

Аналіз досліджень. Слід зазначити, що викладання іноземної мови за професійним спрямуванням, яке є результатом реформування системи вищої освіти України з метою підвищення її якості, може служити яскравим прикладом сучасних трансформацій в освітній сфері. Підтвердженням даної тези служить і аналіз літературних джерел. Так, питання більш активного залучення психологічного інструментарію до методики викладання іноземної мови за професійним спрямуванням нині перебувають у полі зору наступних представників сучасної педагогічної науки: (Майборода, 2016; Bogush, 2021; Detsiuk, 2020; Korolova, 2021; Popova, 2021; Sandal, 2020; Kholiavko, 2020; Мазін, 2023; Нестеренко, 2023) та психологічної наук (Майборода, 2016; Bogush, 2021; Detsiuk, 2020; Korolova, 2021; Popova, 2021; Sandal, 2020; Kholiavko, 2020).

Аналіз літературних джерел та наш професійний досвід (Кісельова, 2018; Коритнюк, 2018; Нестеренко, 2012; Нестеренко, 2014; Нестеренко, 2019; Нестеренко, 2021; Нестеренко, 2025; Ніженківська, 2018) засвідчують, що професійне спрямування у процесі викладання іноземної мови традиційно передбачає диференційоване навчання з урахуванням поточних освітніх та подальших майбутніх професійних потреб студентів. Таке навчання зазвичай вимагає від викладачів, створення умов для оволодіння матеріалом відповідно до професійного самовизначення студентів, адже метою професійного спрямування навчання є забезпечення можливостей для рівного доступу до кваліфікованої професійної освіти, безперервного навчання впродовж всього життя, виховання особистості, здатної до самореалізації, професійного зростання й мобільності в умовах постійних змін.

Наш досвід (Нестеренко, 2012; Нестеренко, 2014; Нестеренко, 2019; Нестеренко, 2021; Нестеренко, 2025) дозволяє стверджувати, що існують особливості викладання іноземної мови за професійним спрямуванням (*професійно-орієнтована спрямованість викладання іноземної мови, акцент на автентичних матеріалах, поєднання фахової та мовної підготовки, ситуативність, гнучкість навчальної програми, критерії оцінювання наближені до професійних стандартів, тощо*), які полягають у необхідності залучення з боку викладачів іноземної мови саме психологічного інструментарію (зокрема окремих елементів психологічних тренінгів) у фаховому контексті обраної студентами майбутньої спеціальності. Адже це створює передумови до більш швидкої реалізації основного завдання викладання іноземної мови за професійним спрямуванням, що

полягає в більш швидкому засвоєнні знань фахової термінології студентами, набутті студентами вмінь використовувати вузькоспеціалізовану лексику для виконання навчальних професійно орієнтованих завдань, які, передовсім, спрямовані на подальше ефективне та результативне спілкування в майбутніх різноманітних професійних контекстах, тощо. Вищенаведена теза зокрема знаходить відображення у дослідженнях щодо теоретико-методичних основ формування професійної компетентності та підвищення кваліфікації, розвитку педагогічної майстерності викладача іноземної мови (Korolova, 2021; Popova, 2021; Sandal, 2020; Kholiavko, 2020; Мазін, 2023; Нестеренко, 2023). І, звісно, подібні думки ми знаходимо у запропонованих культурологічних та психолого-педагогічних підходах до реформування освіти в контексті сучасного суспільного розвитку (Майборода, 2016; Bogush, 2021; Detsiuk, 2020; Korolova, 2021; Popova, 2021; Sandal, 2020; Kholiavko, 2020; Мазін, 2023; Нестеренко, 2023), що наголошують на важливості міждисциплінарного підходу у питаннях, які стосуються викладання іноземної мови за професійним спрямуванням в закладах вищої освіти. Отже системний аналіз літературних джерел засвідчує наявність необхідності створення та запровадження конкретних механізмів залучення психологічного інструментарію до процесу викладання іноземної мови за професійним спрямуванням. І таке міждисциплінарне поєднання стає визначальною характеристикою, що може забезпечити значне зростання якості опанування студентами іноземною мовою за професійним спрямуванням.

Можемо констатувати, що діяльність сучасних викладачів іноземної мови спрямована на пошук ефективних форм мотивації студентів, особливих прийомів та засобів викладання великого обсягу матеріалу таким чином, щоб за обмежений період сформувати необхідні фахові знання певної термінологічної лексики та вміння користуватися ними в межах своєї професійної діяльності. Оскільки провідну роль в навчальному процесі нині як ніколи раніше, відіграють саме практичні заняття, під час яких студенти ознайомлюються з новою лексикою, опрацьовують автентичні тексти, вчаться використовувати здобуті знання на практиці, а розв'язання комунікативно-пізнавальних завдань здійснюється завдяки різноманітним сучасним засобам іншомовного спілкування: рольові ігри, навчальні ситуативні завдання, парні та групові форми роботи тощо, ми зосередилися саме на вдосконаленні проведення практичних занять. Пам'ятаючи при цьому, що основними

підходами до викладання іноземної мови за професійним спрямуванням лишаються особистісно-орієнтований, діяльнісний і комунікативно-когнітивний, у центрі уваги яких перебуває особистість студента, урахування його особливостей, можливостей та здібностей. Вони реалізуються на основі диференціації та індивідуалізації навчання, нових інформаційних мультимедійних технологій, принципів продуктивності навчання, автономії, орієнтації на мовленнєвий розвиток навчання у співробітництві та методом проєктів.

Мета статті. Зважаючи на актуальність та суспільну значимість викладання іноземної (англійської мови) за професійним спрямуванням, ми можемо сформулювати *мету* статті, яка полягає у необхідності обґрунтування використання окремих елементів психологічних тренінгів (до яких відносимо: *активне слухання, навички самопрезентації, розвиток емпатії, управління конфліктами, увагу до невербальної комунікації*, тощо) у процесі викладання англійської мови за професійним спрямуванням (на прикладі роботи Кафедри англійської мови Факультету гуманітарних наук Національного університету «Києво-Могилянська академія»). Адже нові вимоги до викладання іноземної мови за професійним спрямуванням вимагають застосування максимально ефективних та новітніх підходів. Для досягнення поставленої мети нами були визначені наступні завдання:

1) проаналізувати переваги застосування окремих елементів психологічних тренінгів у процесі викладання іноземної мови за професійним спрямуванням (на прикладі Кафедри англійської мови Факультету гуманітарних наук Національного університету «Києво-Могилянська академія»);

2) визначити загальні вимоги до застосування психологічного інструментарію у процесі викладання англійської мови за професійним спрямуванням;

3) окреслити основні методичні принципи та результати застосування психологічних тренінгів у ході викладання іноземної мови згідно нових вимог на прикладі роботи Кафедри англійської мови Факультету гуманітарних наук Національного університету «Києво-Могилянська академія».

Виклад основного матеріалу. Перш за все, слід зазначити, що психологічні методи впливу вже довели свою ефективність у багатьох соціальних сферах, і саме це, на нашу думку, робить їх використання доцільним і у процесі викладання іноземної мови за професійним спрямуванням. Відтак, цілком логічним стало залучення психологічного інструментарію (одним із елементів якого

є психологічні тренінги) до процесу викладання англійської мови за професійним спрямуванням в НаУКМА, що знайшло відображення в навчальних програмах англійської мови за професійним спрямуванням Кафедри англійської мови. З огляду на те, що в робочих програмах з англійської мови НаУКМА особливу увагу приділено саме професійно-орієнтованій спрямованості викладання іноземної мови, акцент зроблено на автентичних матеріалах, поєднані фахова та мовна підготовки, присутня гнучкість навчальної програми, а критерії оцінювання максимально наближені до професійних стандартів, було сформульовано гіпотезу, що саме використання окремих елементів психологічних тренінгів безпосередньо сприятиме підвищенню загальної комунікативної компетентності студентів, що і є одним із важливих завдань запровадження викладання іноземної мови за професійним спрямуванням.

Проаналізувавши особливості застосування викладачами Кафедри англійської мови окремих елементів психологічних тренінгів (*активного слухання, навичок самопрезентації, розвитку емпатії, управління конфліктами, та увагу до невербальної комунікації*) у процесі викладання іноземної мови за професійним спрямуванням в НаУКМА, ми дійшли висновку про те, що психологічні комунікативні тренінги, спрямовані на розвиток мовленнєвих навичок, дуже часто мають на меті підвищення загальної комунікативної компетентності учасників комунікативного процесу, який виявляється в комунікативному акті (зовнішніх виявах динамічної комунікативної позиції індивіда, куди входять як вербальні так і невербальні прояви).

І саме за умов використання елементів психологічних тренінгів (активне слухання, самопрезентація, розвиток емпатії, управління конфліктами, увага до невербальної комунікації) у процесі викладання іноземної мови за професійним спрямуванням на прикладі роботи Кафедри англійської мови Факультету гуманітарних наук Національного університету «Києво-Могилянська академія», викладачами кафедри зазвичай досягаються основні якісні ознаки, важливі саме у процесі професійної комунікації, яка відбувається англійською мовою. Це наступні характеристики:

- *адекватність (відповідність цілям та обставинам комунікативного акту);*
- *імпульсивність (наявність всіх необхідних елементів комунікативного акту);*
- *вибірковість (вибір найкращої альтернативи з усіх можливих);*
- *опредмеченість (використання як вербальних так і невербальних способів комунікації).*

Таким чином, використання окремих елементів психологічних тренінгів у процесі викладання англійської мови за професійним спрямуванням виявляється не тільки в формуванні ефективних комунікативних навичок студентами НаУКМА, але і стає певним видом поетапної стратегії зміни комунікативної стратегії та формування комунікативної компетентності студента.

Адже саме завдяки послідовному та системному застосуванню психологічного інструментарію (окремих елементів психологічних тренінгів) студенти свідомо переходять від стану необізнаності в стан обізнаності, від стану обізнаності до стану знання та вміння співставляти свої власні цілі та інтереси з цілями та інтересами суспільства, організації, і нарешті, до зовнішнього вияву комунікативної поведінки спрямованої на максимальне досягнення ефективної навчальної (в подальшому – професійної) діяльності, що великою мірою забезпечується рівнем розвиненості комунікативної компетентності.

Тож для студентів НаУКМА основним результатом впровадження та більш активного використання психологічних тренінгів в процесі викладання англійської мови за професійним спрямуванням викладачами Кафедри англійської мови НаУКМА, стало:

- створення реалістичних умов для використання знань з іноземної мови;
- отримання знань в сфері психології особистості та спілкування;
- формування навичок та вмінь ефективного спілкування;
- корекція, формування та розвиток установок, що забезпечують успішність спілкування;
- розвиток здібностей адекватного оцінювання себе та інших.

На підставі досвіду отриманого у процесі використання окремих елементів психологічних тренінгів у ході викладання іноземної мови за професійним спрямуванням на кафедрі англійської мови нами (Нестеренко, 2019; Нестеренко, 2021; Нестеренко, 2025) були також визначені загальні вимоги до застосування окремих елементів психологічних тренінгів у процесі викладання англійської мови за професійним спрямуванням. Так, для максимального забезпечення ефективності використання психологічних тренінгів у процесі викладання англійської мови за професійним спрямуванням нами було:

- встановлено базовий комунікативний стандарт (мінімальний рівень комунікативних знань та вмінь студентів, оскільки ефективність їх професійної діяльності суттєво залежить від ефектив-

ності здійснення комунікації – і це визначено в робочих програмах з англійської мови).

– включено до навчальних програм (силабусів) з англійської мови за професійним спрямуванням проведення занять з використанням окремих елементів психологічних тренінгів. В силабусах (в ПРН) відображено важливість професійно-орієнтованої спрямованості викладання іноземної мови, зроблено акцент на автентичних матеріалах, на поєднанні фахової та мовної підготовки, ситуативності, а критерії оцінювання навчальних досягнень максимально наближені до професійних стандартів.

Такі зміни в навчальних програмах (силабусах) дозволили пришвидшити модифікацію мотивації студентів шляхом демонстрації їх досягнень та недоліків; вдосконалити оволодінням новими моделями комунікативної стратегії, тощо. При цьому основними перевагами запровадження окреслених вище інновацій стали, добре сформовані та розвинені навички основних видів діяльності з іноземної мови (письма, говоріння, слухання, читання).

Важливою особливістю використання психологічного інструментарію у процесі викладання іноземної мови (окрім першочергових завдань з розвитку комунікативної компетентності з іноземної мови, залучення психологічних тренінгів до процесу викладання іноземної мови за професійним спрямуванням), викладачами Кафедри англійської мови НаУКМА стали також:

- розвиток психологічних здібностей сприйняття студентами один одного;
- формування знань щодо особливостей процесу впливу на комунікацію суб'єктивного досвіду, стану та відношення учасників комунікації;
- створення передумов для адекватного ставлення до власних емоцій та емоційної поведінки співрозмовника в процесі комунікації.

Висновки. З огляду на переваги залучення окремих елементів психологічних тренінгів до процесу викладання англійської мови в Національному Університеті «Києво-Могилянська Академія» та з урахуванням вимог до застосування психологічного інструментарію у процесі викладання англійської мови за професійним спрямуванням нами було підтверджено необхідність дотримання основних методичні принципів застосування психологічного інструментарію у процесі викладання іноземної мови за професійним спрямуванням. Це – принцип особистісного спілкування (в його основі лежить положення про злиття процесів спілкування і навчання, нерозривність навчально-пізнавальної діяльності учнів та діяльності

спілкування) та *принцип колективної взаємодії* (такий спосіб організації навчального процесу, де учні активно й інтенсивно спілкуються один з одним, обмінюючись навчальною інформацією, що сприяє розширенню знань, вдосконаленню навичок та вмінь кожного учня; між учасниками спілкування створюються оптимальні взаємодії і формуються характерні для колективу взаємовідносини, а умовою успіху кожного є успіх інших членів колективу).

А головною запорукою успішного використання окремих елементів психологічних тренінгів у процесі викладання англійської мови за професійним спрямуванням в НаУКМА стала готовність безпосередніх учасників навчального процесу (викладачів та студентів) орієнтуватися на іншу людину, визнавати цінність особистості, брати до уваги інтереси партнера (гуманістичні цінності). З метою досягнення максимального результату на заняттях з англійської мови викладачами Кафедри

англійської мови Факультету гуманітарних наук Національного університету «Кієво-Могилянська академія» використовуються групові дискусії, рольові ігри, самопрезентації та кейс-метод. При цьому зміст завдань для студентів максимально відповідає змісту майбутньої професійної діяльності студентів, а матеріали, що використовуються є переважно автентичними.

Таким чином впровадження та використання психологічних тренінгів у процесі викладання іноземної мови (англійської мови) за професійним спрямуванням в НаУКМА забезпечує студентів не лише певним набором лексичних одиниць та граматичних конструкцій з певної теми, але й психологічними знаннями з основ професійної комунікації, формує практичні навички та вміння в сфері спілкування, корегує наявні недоліки та формує й розвиває навички, необхідні для подальшої успішної професійної комунікації, спонукає розвиток здібностей адекватного й повного пізнання себе та інших.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Bogush, A., Korolova, T., & Popova, O. Development of university students' linguocultural competence under conditions of coronavirus pandemic: Ukrainian dimension. *Advanced Education*, 2021, № 17, pp. 103–117. DOI: <https://doi.org/10.20535/2410-8286.228611> (дата звернення: 12.12.2025).
2. Komar, O., Kolisnichenko, A., Derkach, S., & Kapeliushna, T. Newly qualified foreign language teachers' adaptation in profession: challenges, problems, first achievements and further prospects. *Advanced Education*, 2021, № 17, pp. 35–45. DOI: <https://doi.org/10.20535/2410-8286.228211> (дата звернення: 12.12.2025).
3. Sandal, J.-U., Detsiuk, T., & Kholiavko, N. Developing foreign language communicative competence of engineering students within university extracurricular activities. *Advanced Education*, 2020, № 14 (7), pp. 19–28. DOI: <https://doi.org/10.20535/2410-8286.192411> (дата звернення: 12.12.2025).
4. Карамушка, Л. М. Психологія управління: навч. посіб. Київ: Міленіум, 2003. 344 с.
5. Коритнюк, Р. С., Ніженківська, І. В., Кісельова, О. Г., Косяченко, К. Л., & Давтян, Л. Л. Принципи і методологія сучасної андрагогічної моделі навчання дорослих. Збірник наукових праць співробітників НМАПО ім. П. Л. Шупика, 2018, вип. 29, с. 59–69. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpsnmapo_2018_29_8 (дата звернення: 12.12.2025).
6. Кучерова, О. О., Прісна, Т. С., & Нестеренко, Л. О. English for natural sciences: підручник. Київ: НаУКМА, 2021. 273 с. URL: <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/20676> (дата звернення: 12.12.2025).
7. Мазін, Д. М., & Нестеренко, Л. О. Використання основних інструментів активного слухання в процесі викладання англійської мови за професійним спрямуванням. Пріоритетні наукові розробки у сфері педагогіки та психології: мат. міжнар. наук. конф. Ченстохова, 1–2 листопада 2023 р. Ченстохова: Полонійна академія, 2023, с. 133–137. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-366-8-33> (дата звернення: 12.12.2025).
8. Мазін, Д., & Нестеренко, Л. Управлінський вимір психологічної взаємодії в ЗВО: фасилітативний керівник. Актуальні питання гуманітарних наук, 2025, вип. 87, ч. 2, с. 313–319. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/87-2-44> (дата звернення: 12.12.2025).
9. Майборода, В. К., & Нестеренко, Л. О. Провідні умови розвитку психолого-педагогічної культури викладача вищого навчального закладу. Вища освіта України (Наука і вища освіта), 2013, № 2 (додаток), с. 165–174.
10. Москаленко, В. В. Соціальна психологія: підручник. 2-ге вид., випр. та доповн. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 688 с.
11. Нестеренко, Л. Активне слухання як спосіб підвищення ефективності комунікації у процесі викладання іноземної мови за професійним спрямуванням. Український педагогічний журнал, 2021, № 4, с. 206–213. DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2021-4-206-213> (дата звернення: 12.12.2025).
12. Нестеренко, Л. О. Academic Writing: навч.-метод. посібник. Київ: НаУКМА, 2020. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/18913> (дата звернення: 12.12.2025).
13. Нестеренко, Л. О. Academic Writing: силабус. Київ: НаУКМА, 2021. URL: <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/20271> (дата звернення: 12.12.2025).
14. Нестеренко, Л. О. Globalisation: навчальний посібник. Київ: НаУКМА, 2019. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/17286> (дата звернення: 12.12.2025).
15. Нестеренко, Л. О. Особливості використання психологічних тренінгів у процесі викладання іноземної мови за професійним спрямуванням. Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології, 2014, вип. 1 (10), с. 107–110.

16. Нестеренко, Л. О. Педагогічні умови розвитку психолого-педагогічної культури викладача ВНЗ. Проблеми освіти, 2012, вип. 73, с. 200–205.
17. Нестеренко, Л. О. Практика мовна: силбус. Київ: НаУКМА, 2021. URL: <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/20273> (дата звернення: 12.12.2025).
18. Нестеренко, Л. О. Психологічна культура, психологічна підготовка особистості до професійного життя. У: Освіта дорослих: енциклопедичний словник. Київ: Основа, 2014, с. 352–354.
19. Нестеренко, Л. О. Психолого-педагогічні критерії визначення рівня професіоналізму викладача ВНЗ. Мова: класичне – модерне – постмодерне, 2014, вип. 1, с. 106–112.
20. Нестеренко, Л. О. Уміння ефективно слухати як критерій професіоналізму викладача іноземної мови. У: Сучасні тенденції викладання іноземних мов у вищій школі, 2014, с. 83–85.
21. Нестеренко, Л. О. Психолого-педагогічна культура викладача іноземної мови: структурно-змістовний компонент. Актуальні питання гуманітарних наук, 2025, вип. 88, ч. 2, с. 304–310. DOI: https://aphn-journal.in.ua/archive/88_2025/part_2/43.pdf (дата звернення: 12.12.2025).
22. Орбан-Лембрик, Л. Е. Основи психології управління: монографія. Івано-Франківськ: Плай, 2002. 426 с.
23. Професійний стандарт на групу професій «Викладачі закладів вищої освіти», затв. 23 березня 2023 р. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/pto/standarty/2021/03/25/Standart%20na%20hrupu%20profesiy_Vykladachi%20zakladiv%20vyshchoyi%20osvity_25.03.pdf (дата звернення: 12.12.2025).

REFERENCES

1. Bogush A., Korolova T., Popova O. (2021) Development of university students' linguocultural competence under conditions of coronavirus pandemic: Ukrainian dimension. *Advanced Education*, 17, 103–117. DOI: <https://doi.org/10.20535/2410-8286.228611> [in English, date of access: 12.12.2025].
2. Komar O., Kolisnichenko A., Derkach S., Kapeliushna T. (2021) Newly qualified foreign language teachers' adaptation in profession: challenges, problems, first achievements and further prospects. *Advanced Education*, 17, 35–45. DOI: <https://doi.org/10.20535/2410-8286.228211> [in English, date of access: 12.12.2025].
3. Sandal J.-U., Detsiuk T., Kholiavko N. (2020) Developing foreign language communicative competence of engineering students within university extracurricular activities. *Advanced Education*, 14(7), 19–28. DOI: <https://doi.org/10.20535/2410-8286.192411> [in English, date of access: 12.12.2025].
4. Karamushka L. M. (2003) *Psykholohiia upravlinnia* [Psychology of management]. Kyiv: Milenium. [in Ukrainian].
5. Korytniuk R. S., Nizhenkivska I. V., Kiselova O. H., Kosiachenko K. L., Davtian L. L. (2018) *Pryntsyipy i metodolohiia suchasnoi andrahohichnoi modeli navchannia doroslykh* [Principles and methodology of the modern andragogical model of adult learning]. *Zbirnyk naukovykh prats spivrobotnykiv NMAPO im. P. L. Shupyka*, 29, 59–69. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpsnmapo_2018_29_8 [in Ukrainian, date of access: 12.12.2025].
6. Kucherova O. O., Prisna T. S., Nesterenko L. O. (2021) *English for natural sciences: pidruchnyk* [English for natural sciences: textbook]. Kyiv: NaUKMA, 273 p. URL: <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/20676> [in Ukrainian, date of access: 12.12.2025].
7. Mazin D. M., Nesterenko L. O. (2023) *Vykorystannia osnovnykh instrumentiv aktyvnoho slukhannia v protsesi vykladannia anhliiskoi movy za profesiynym spriamuvanniam* [Use of main active listening tools in teaching English for specific purposes]. *Priorytetni naukovy rozrobky u sferi pedahohiky ta psykhologhii: mat. mizhnar. nauk. konf. Chenstokhova*, 1–2 lystopada 2023 r., 133–137. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-366-8-33> [in Ukrainian, date of access: 12.12.2025].
8. Mazin D., Nesterenko L. (2025) *Upravlinskyi vymir psykhologhichnoi vzaimodii v ZVO: fasilitativnyi kerivnyk* [Managerial dimension of psychological interaction in higher education institutions: facilitative leader]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*, 87(2), 313–319. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/87-2-44> [in Ukrainian, date of access: 12.12.2025].
9. Maiboroda V. K., Nesterenko L. O. (2013) *Providni umovy rozvytku psykhologopedahohichnoi kultury vykladacha vyshchoho navchalnoho zakladu* [Leading conditions for the development of psychological and pedagogical culture of a higher education teacher]. *Vyshcha osvita Ukrainy (Nauka i vyshcha osvita)*, 2 (dodatok), 165–174. [in Ukrainian].
10. Moskalenko V. V. (2008) *Sotsialna psykhologhiia* [Social psychology]. 2nd ed., Kyiv: Tsentр uchbovoi literatury. [in Ukrainian].
11. Nesterenko L. (2021) *Aktyvne slukhannia yak sposib pidvyshchennia efektyvnosti komunikatsii u protsesi vykladannia inozemnoi movy za profesiynym spriamuvanniam* [Active listening as a method of improving communication in teaching English for specific purposes]. *Ukrainskyi pedahohichnyi zhurnal*, 4, 206–213. DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2021-4-206-213> [in Ukrainian, date of access: 12.12.2025].
12. Nesterenko L. O. (2020) *Academic Writing: navchalno-metodychnyi posibnyk* [Academic Writing: teaching and methodological guide]. Kyiv: NaUKMA. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/18913> [in Ukrainian, date of access: 12.12.2025].
13. Nesterenko L. O. (2021) *Academic Writing: sylabus* [Academic Writing: syllabus]. Kyiv: NaUKMA. URL: <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/20271> [in Ukrainian, date of access: 12.12.2025n].
14. Nesterenko L. O. (2019) *Globalisation: navchalnyi posibnyk* [Globalisation: textbook]. Kyiv: NaUKMA. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/17286> [in Ukrainian, date of access: 12.12.2025].
15. Nesterenko L. O. (2014) *Osoblyvosti vykorystannia psykhologhichnykh treninhiv u protsesi vykladannia inozemnoi movy za profesiynym spriamuvanniam* [Peculiarities of using psychological trainings in teaching English for specific purposes]. *Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnia, pedahohiky ta psykhologhii*, 1(10), 107–110. [in Ukrainian].

16. Nesterenko L. O. (2012) Pedagogichni umovy rozvytku psykholohopedagogichnoi kultury vykladacha VNZ [Pedagogical conditions for developing psychological and pedagogical culture of a university teacher]. *Problemy osvity*, 73, 200–205. [in Ukrainian].
17. Nesterenko L. O. (2021) *Praktyka movna: sylabus* [Language practice: syllabus]. Kyiv: NaUKMA. URL: <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/20273> [in Ukrainian, date of access: 12.12.2025].
18. Nesterenko L. O. (2014) Psykholohichna kultura, psykholohichna pidhotovka osobystosti do profesiinoho zhyttia [Psychological culture, psychological preparation of the individual for professional life]. In: *Osvita doroslykh: entsyklopedychnyi slovnyk*, 352–354. Kyiv: Osnova. [in Ukrainian].
19. Nesterenko L. O. (2014) Psykholohopedagogichni kryterii vyznachennia rinvnia profesiynosti vykladacha VNZ [Psychological and pedagogical criteria for determining the level of professionalism of a university teacher]. *Mova: klasychno – moderne – postmoderne*, 1, 106–112. [in Ukrainian].
20. Nesterenko L. O. (2014) Umynnia efektyvno slukhaty yak kryterii profesionalizmu vykladacha inozemnoi movy [Ability to listen effectively as a criterion of professionalism of a foreign language teacher]. In: *Suchasni tendentsii vykladannia inozemnykh mov u vyshchii shkoli*, 83–85. [in Ukrainian].
21. Nesterenko L. O. (2025) Psykholohopedagogichna kultura vykladacha inozemnoi movy: strukturno-zmistovnyi komponent [Psychological and pedagogical culture of a foreign language teacher: structural-content component]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*, 88(2), 304–310. DOI: https://aphn-journal.in.ua/archive/88_2025/part_2/43.pdf [in Ukrainian, date of access: 12.12.2025].
22. Orban-Lembrik L. E. (2002) *Osnovy psykholohii upravlinnia: monohrafiia* [Fundamentals of management psychology: monograph]. Ivano-Frankivsk: Plai. [in Ukrainian].
23. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy (2023) *Profesiinyi standart na hrupu profesii «Vykladachi zakladiv vyshchoi osvity»* [Professional standard for the group of professions “Higher education teachers”]. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/pto/standarty/2021/03/25/Standart%20na%20hrupu%20profesiy_Vykladachi%20zakladiv%20vyshchoyi%20osvity_25.03.pdf [in Ukrainian, date of access: 12.12.2025].

Дата першого надходження рукопису до видання: 14.11.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 12.12.2025

Дата публікації: 31.12.2025